

รูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา*

The Buddhist Integrated Learning Model for Primary Students



เตือนใจ สุกใส

Tuanjai Sooksai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus

Wat Suan Dok, 139. Suthep road, Muang, Chiang Mai 50200, Thailand.

E-mail: tujanisooksai@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกาแฟอินทรีย์การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษารูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา และ 2. พัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากพระไตรปิฎกและเอกสารที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์ สังเกต และศึกษาข้อมูลโรงเรียนเป้าหมาย จากนั้นสังเคราะห์ข้อมูลเป็นรูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนประถมศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย แล้วนำมาอภิปรายกลุ่มย่อย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบ ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนประถมศึกษาในประเทศไทย ประเด็นนี้สามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้ 1) หลักสูตรเชิงพุทธบูรณาการ เป็นหลักสูตรบูรณาการเรียนรู้เนื้อหาวิชาคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์เป็นแกนกลางบูรณาการศาสตร์ต่างๆ 2) รูปแบบการบริหารจัดการการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง องค์กรเอกชน และชุมชน มีความตระหนักและศรัทธาในหน้าที่ให้การ “บ่มเพาะคนดี คนเก่งและมีความสุข” ให้เป็นจริง การบริหารงานที่ส่ง

* Received July 7, 2017; Accepted March 1, 2018.



เสริมและสนับสนุนการทำการสอนของครูทั้งวัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ และมีสถานที่ที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐานสำหรับประกอบสัมมาชีพในอนาคต 3) กิจกรรมการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการ

2. การประเมินผลรูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนประถมศึกษา มี 3 ระดับ คือระดับ 1 ดี เป็นคนดี สำนึกดี ระดับ 2 ดีมาก มีศีล มีวินัย อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข ระดับ 3 ดีเยี่ยม เป็นแบบอย่างให้แก่ผู้อื่นได้ และสามารถชักชวนให้ผู้อื่นทำดีได้

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนรู้; พุทธบูรณาการ; นักเรียนประถมศึกษา

Abstract

This research aimed to study (1) study the Buddhist integrated learning model for primary students and (2) develop the Buddhist integrated learning model for primary students, to be appropriate to the context of Thailand. This research is the qualitative research. The data were collected from the Tipitaka, and related academic textbooks. Field work was also conducted by interviews, observations and data recording at the targeted schools. Then, the Buddhist integrated learning model for Thai primary students have been synthesized, and presented by focus group to verify the validity and appropriateness of model. The research results were found as follows;

1. Buddhist Integrated Curriculum; it is a curriculum integration of mathematics and sciences as the core with various subjects 2) The model of Buddhist Integrated Learning Management; school personnel, guardians, private organizations and communities have awareness and are believed to be true in their functions of “Cultivating a Good, Genius and Happy Man”. Administration to promote and support the teaching with materials, devices, budgets and places for students to have a basic knowledge to undertake their occupations in the future 3) The Buddhist Integrated Learning Activities.

2. The evaluation of the Buddhist integrated learning model for Thai primary students can be conducted into three levels: the first level; good means being a good person with good conscience, the second level; very good means being a moral, disciplined person living with society happily, and the third level; excellent means being a role model to others and persuading others to do good.

Keywords: Learning Model; Buddhist Integrated; Thai Primary Students

บทนำ

การแสวงหารูปแบบการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวมและมีคุณภาพ ทั้งด้านสติปัญญาหรือพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านการปฏิบัติหรือทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) และด้านจิตใจหรือจิตพิสัย (Affective Domain) เพื่อให้ผู้เรียนเป็นทั้งคนเก่ง คนดี และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขอย่างแท้จริง (Jongsathityou and Sukhapirome, 2007) ยังคงเป็นประเด็นสำคัญของปัญหาการศึกษาไทยมาโดยตลอด นับตั้งแต่ได้พบข้อจำกัดของรูปแบบการเรียนรู้แบบแยกส่วน (Duality Education) ที่มุ่งเน้นความรู้และความชำนาญเฉพาะศาสตร์ (Wasee, 2007) เพื่อสนองความต้องการเฉพาะในลักษณะวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ทำให้ละเลยการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพจิตใจหรือจิตพิสัย การเปรียบเทียบแข่งขันชิงดีชิงเด่นกลายเป็นค่านิยมที่ได้รับการส่งเสริมแทนการเกื้อกูลและเอื้ออารีต่อกัน ทำให้คุณค่าของความเป็นมนุษย์ถูกลดทอนขาดความสมบูรณ์ในตัวเอง เอียงข้าง แยกส่วน จนมีอาจเชื่อมโยงกับความเป็นจริงเกิดความเปราะบางทั้งในตนเองและระหว่างกันในสังคม และระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม

บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่าศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของคุณธรรมจริยธรรม และสถานศึกษาเป็นแหล่งหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรม พระพุทธศาสนาได้แทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่มายาวนาน จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสังคมไทย ทั้งนี้พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ มีแนวคิดที่มนุษย์สามารถเป็นผู้ประเสริฐหรือฝึกได้ (Thai Tipitakas/25/33/57) เป็นการฝึกฝนพัฒนาดนจนประสบผลสำเร็จไปตามลำดับ ตามสติปัญญาและความพร้อมของแต่ละบุคคล โดยมุ่งเน้นไปที่ข้อปฏิบัติ 3 อย่าง หรือไตรสิกขา (Thai Tipitakas/20/82/308-309) คือ การฝึกฝนอบรมตนให้ปฏิบัติตามข้อห้ามและข้อแนะนำให้ปฏิบัติเพื่อการดำรงอยู่ด้วยดีในสังคมและสิ่งแวดล้อม (ศีล) การฝึกฝนคุณภาพจิตใจให้เกิดความตั้งมั่น แน่วแน่ ไม่ฟุ้งซ่าน รวมถึงการฝึกฝนจิตให้มีคุณธรรม ส่งเสริมต่อการดำรงชีวิตที่ดีงาม และสามารถที่จะก้าวสู่การฝึกฝนอบรมปัญญาต่อไป (สมาธิ) และการฝึกฝนปัญญาให้รู้เท่าทันระบบความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งปวงตามธรรมชาติ (ปัญญา) และสามารถนำศักยภาพของตนออกมาใช้มุ่งพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Lalittanapatr, 2017)

การบูรณาการความรู้ทางพระพุทธศาสนาเพื่อผู้เรียนระดับประถมศึกษาของไทย เป็นหนทางหนึ่ง ที่อาจช่วยพัฒนาผู้เรียนด้านจิตใจหรือจิตพิสัยได้ ทั้งนี้นับตั้งแต่ พ.ศ. 2546 เป็นต้นมา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนรูปแบบหนึ่งของนวัตกรรมการพัฒนาผู้เรียนสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับจุดเน้นการพัฒนาของประเทศ (Ministry of Education, 2008) ซึ่งนอกจากรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธแล้ว ยังปรากฏโรงเรียนเชิงพุทธรูปแบบต่างๆ เช่น โรงเรียนสุจริต โรงเรียนดีประจำตำบล โรงเรียนในโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก โรงเรียนความดีสากล 5 ประการ โรงเรียนรักษาศีล 5 โรงเรียนแนวสันติอโศก โรงเรียนแนวพุทธนิกายมหายาน และโรงเรียนทางเลือกเชิงพุทธอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งโรงเรียนเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีรูปแบบการเรียนรู้ที่นำไปสู่ความเจริญงอกงามของชีวิตและปัญญารวมถึงมิติทางด้านจิตวิญญาณเชิงพุทธ ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้เพื่อยกระดับจิตสำนึกและปัญญาของมนุษย์ทั้งสิ้น

แนวความคิดและการตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อยกระดับจิตสำนึกและปัญญาของมนุษย์ดังกล่าว จึงเป็นที่มาของการศึกษาและพัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนประถมศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย โดยมีแนวทางที่จะทำให้เห็นความเชื่อมโยงของการเรียนรู้ที่ชัดเจน เชื่อมโยงทั้งความคิด (head) จิตใจ (heart) และนำไปสู่การปฏิบัติ (hand) ที่มีประสิทธิภาพ เป็นวิถีทางแห่งปัญญาที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างสมบูรณ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดการค้นพบแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ดี มีความสุขอย่างแท้จริง และสามารถสัมผัสคุณค่าของการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน เกื้อกูลซึ่งกันและกัน เพื่อให้จิตใจและความรู้ภายนอกพัฒนาควบคู่กันไปอย่างสมดุล โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นฐานบูรณาการ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

โรงเรียนเชิงพุทธ จำนวน 8 แห่ง ประกอบด้วย โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนในโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก โรงเรียนความดีสากล 5 ประการ โรงเรียนรักษาศีล 5 โรงเรียนสุจริต โรงเรียนแนวพุทธนิยามหายาน และโรงเรียนทางเลือกเชิงพุทธ ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกโดยพิจารณาจากความหลากหลายของรูปแบบโรงเรียนเชิงพุทธและความเป็นโรงเรียนเชิงพุทธชั้นนำที่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของโรงเรียนเชิงพุทธนั้นๆ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความครอบคลุมและความเที่ยงตรงตามเนื้อหา

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

1. เก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยวิธีการศึกษาเอกสาร และสัมภาษณ์บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องกับโรงเรียนเป้าหมาย รวมทั้งสังเกตสถานที่ บรรยากาศการทำงาน และการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเป้าหมาย โดยสัมภาษณ์ผู้บริหารจำนวน 8 คน ครูวิชาการจำนวน 8 คน กรรมการสถานศึกษาจำนวน 8 คน ผู้ปกครอง จำนวน 8 คน และนักเรียนจำนวน 16 คน รวมทั้งหมดจำนวน 48 คน

2. นำข้อมูลจากการศึกษามาสรุป สังเคราะห์และร่างรูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนประถมศึกษา จากนั้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ โดยการประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมในการจัดสาระบบของรูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

3. ปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนประถมศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา

การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาของไทยปัจจุบันปรากฏรูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการหลักๆ 8 รูปแบบ ตามบริบทและจุดเน้นของแต่ละสถานศึกษา ประกอบด้วย 1. โรงเรียนวิถีพุทธ รูปแบบการเรียนรู้เน้นกิจกรรมให้ผู้เรียนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น และเน้นทักษะการคิดเป็น อยู่ด้วยปัญญา คุณธรรมที่เด่นชัด ได้แก่ มีวินัย กตัญญู ใฝ่เรียนรู้ และอยู่อย่างพอเพียง 2. โรงเรียนสุจริต รูปแบบการเรียนรู้เน้นความซื่อสัตย์สุจริตและความโปร่งใสผ่านกิจกรรมบริษัทสร้างการดี มีหลักสูตรโตไปไม่โกง คุณธรรมที่เห็นเด่นชัด ได้แก่ ซื่อสัตย์ พอเพียง มีวินัย และจิตอาสา 3. โรงเรียนคุณธรรม รูปแบบการเรียนรู้เน้นทักษะการคิดแบบอริยสัจ 4 ผ่านโครงงานคุณธรรมทั้งในระดับห้องเรียนและระดับโรงเรียน คุณธรรมที่เห็นเด่นชัดคือ ซื่อสัตย์ มีวินัย และรับผิดชอบ 4. โรงเรียนความดีสากล รูปแบบการเรียนรู้เน้นการนั่งสมาธิ 5-10 นาที ก่อนเรียนทุกคาบเรียน และความดีสากล ได้แก่ ความสะอาด สุภาพ เป็นระเบียบและตรงต่อเวลา ด้วยการสร้างนิสัยจาก 5 ห้อง ได้แก่ ห้องอาหาร ห้องน้ำ ห้องเรียนหรือห้องทำงาน ห้องนอน และห้องแต่งตัว 5. โรงเรียนในโครงการฟื้นฟูศีลธรรมโลก รูปแบบการเรียนรู้เน้นวินัย เคารพ อดทนทุกๆ กิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน 6. โรงเรียนรักษาศีล 5 รูปแบบการเรียนรู้เน้นการรักษาศีล 5 เป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกัน 7. โรงเรียนแนวพุทธนิกายมหายาน รูปแบบการเรียนรู้เน้นมหาปณิธาน ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ คุณธรรมที่เห็นเด่นชัดคือ พรหมวิหาร 4 เป็นแกนกลาง มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ กตัญญู และมีจิตอาสา 8. โรงเรียนทางเลือกเชิงพุทธ รูปแบบการเรียนรู้เน้นทักษะการคิด กิจกรรมที่ฝึกปฏิบัติจริง สร้างผู้เรียนให้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต คุณธรรมที่เห็นเด่นชัดได้แก่ อดทน พยายาม ใฝ่รู้ใฝ่เรียน เป็นหนึ่งเดียวกับสรรพสิ่ง เห็นคุณค่าและความงามของธรรมชาติ และมีจิตอาสา

2. การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

เพื่อให้เห็นภาพรวมของการจัดการศึกษาทั้งหมดไปพร้อมๆ กับการตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในเรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนประถมศึกษา มีดังต่อไปนี้

วิสัยทัศน์ สร้างพระพุทธรูปให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนด้วยกระบวนการไตรสิกขา เรียนรู้อย่างมีความสุข บ่มเพาะความพร้อมให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเติบโตอย่างสมดุลทั้งร่างกาย จิตใจ ความคิด จินตนาการ เป็นผู้นำทางความคิดสนับสนุนให้คิดดี ทำดี โรงเรียนเป็นแหล่งบ่มเพาะคนดี สร้างคนดีให้กับครอบครัว ศีลคนดีให้กับสังคม

คำขวัญ “สร้างคนดี มีน้ำใจ ใฝ่คุณธรรม เลิศล้ำปัญญา”

คุณธรรมหลัก คือ ครองตนได้แก่ มีสติ สมาธิ วินัย ใฝ่เรียนรู้ ซื่อสัตย์ พอเพียง ครอบครอง ได้แก่ เคารพและจิตอาสา ครองงาน ได้แก่ รับผิดชอบ อดทน และมีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดเบื้องต้นของการจัดสภาพแวดล้อมเชิงพุทธบูรณาการในสถานศึกษา

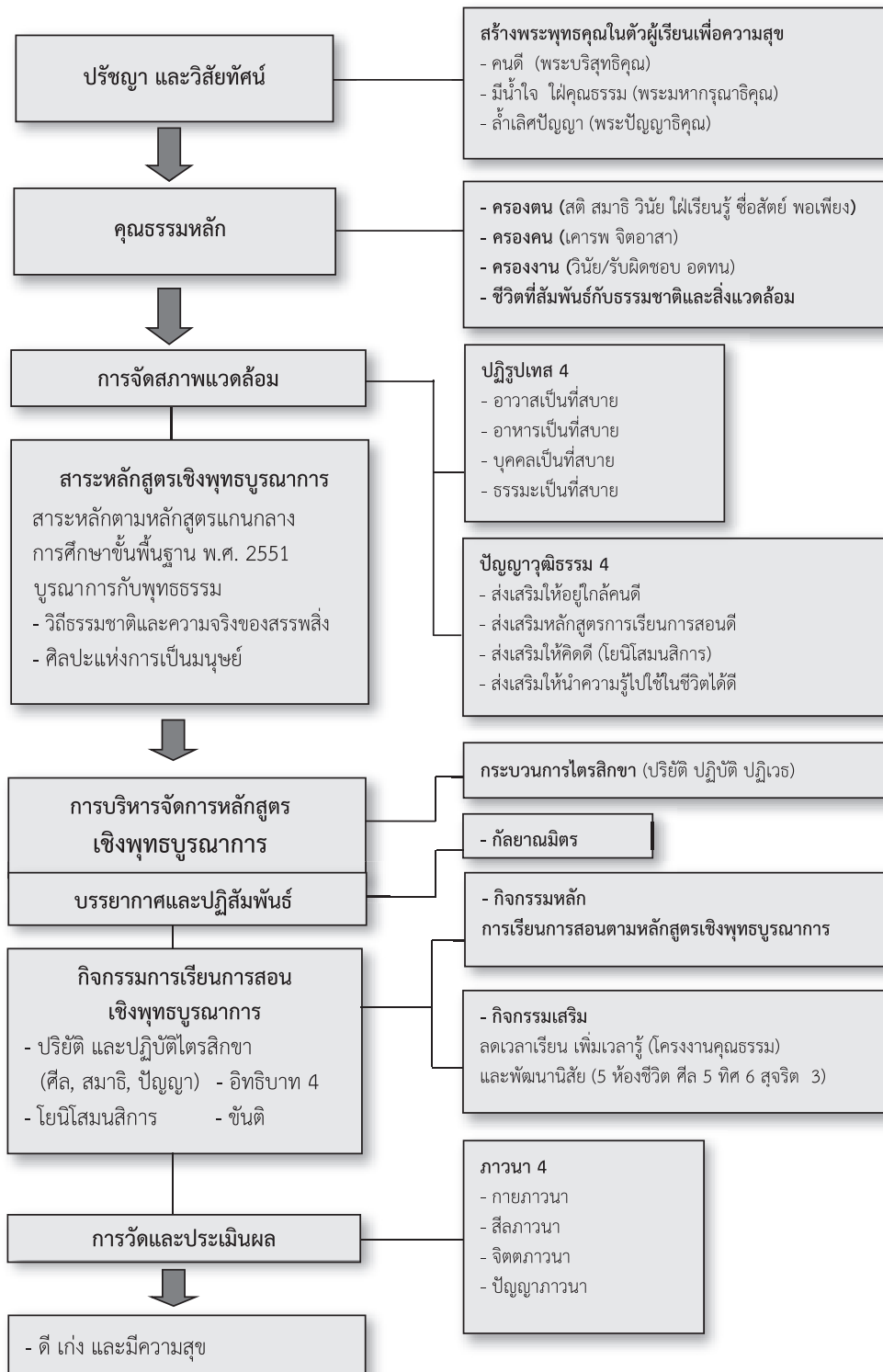
การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมคือ ปฏิรูปเทศ 4 ได้แก่ 1) อาวาสเป็นที่สบาย ได้แก่ การเดินทางสะดวก สถานที่ร่มรื่น เงียบ มีห้องเรียนเพียงพอห้องเรียนสะอาด สว่าง สงบเอื้อต่อการสอน มีเทคโนโลยี และอุปกรณ์การสอนพร้อม เป็นสังคมที่เอื้ออาทร สังคมอุดมปัญญา 2) อาหารเป็นที่สบาย ได้แก่ โรงเรียนมีอาหารกลางวัน อาหารว่างให้กับผู้เรียน 3) บุคคลเป็นที่สบาย ได้แก่ ครูดี มีจิตวิญญาณของความเป็นครู รักที่จะสอนคนให้เป็นคนดี มีความรู้ดี ผู้บริหารสนับสนุนการเรียนการสอน ให้กำลังใจ ใส่ใจ และ 4) ธรรมะเป็นที่สบาย ได้แก่ โรงเรียนมีการส่งเสริมให้ใช้หลักสูตรเชิงพุทธบูรณาการ มีแผนการสอนที่บูรณาการ สื่อการสอนและวิธีการสอนที่เน้นสอนให้เกิดทักษะการคิด สอนให้รู้ สอนให้เข้าใจ เกิดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เน้นการอ่านการเขียนที่สามารถสื่อสารได้ นำเสนอได้อย่างสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้อยู่ใกล้คนดี ส่งเสริมให้คิดดีและส่งเสริมให้นำความรู้ไปใช้ในชีวิตรได้ (ปัญญาคุณธรรม 4)

หลักสูตรเชิงพุทธบูรณาการ เป็นหลักสูตรบูรณาการ มีสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 บูรณาการกับพุทธธรรม มีเนื้อหาดังต่อไปนี้ วิถีธรรมชาติและความจริงของสรรพสิ่ง (โลกและชีวิต) มีคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นแกนกลางบูรณาการกับจิตใจที่ติงาม เป็นไปเพื่อสร้างสรรค์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ติงาม ศิลปะแห่งการเป็นมนุษย์ มีวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษา ศิลปะ ดนตรีและนาฏศิลป์ และพลศึกษา ส่งเสริมความเป็นมนุษย์ที่มีสุนทรียะเข้าถึงความจริง ความดี ความงาม และสามารถสื่อสารได้หลายภาษา นำเสนอได้อย่างสร้างสรรค์ เป็นต้น

การบริหารจัดการหลักสูตร ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงพุทธบูรณาการทั้งกิจกรรมหลัก และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ดังนี้ 1) กิจกรรมหลัก ครูจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรเชิงพุทธบูรณาการตามกระบวนการไตรสิกขา เรียนรู้ภาคทฤษฎี (ปริยัติ) ลงมือปฏิบัติจริง (ปฏิบัติ) และเรียนรู้ผลของการปฏิบัติ(ปฏิเวธ) ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน (active learning) สอนตามรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้หลักอริยบท 4 บูรณาการกับวิธีการสอนสากล ทำให้ได้กระบวนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 ฉันทะ ชื่นนำเข้าสู่บทเรียนเป็นการเตรียมความพร้อมและปูพื้นฐานความรู้ให้แก่ผู้เรียน ขั้นที่ 2 วิริยะ ตั้งใจฝึกฝนทักษะต่างๆ ขั้นที่ 3 จิตตะ ใช้ทักษะการคิดวิเคราะห์ และขั้นที่ 4 วิมังสา เป็นขั้นสรุปองค์ความรู้วัดและประเมินผล ผู้เรียนตั้งใจเรียน ใฝ่เรียนรู้ รู้จุดประสงค์ของการเรียน เรียนรู้อย่างมีความหมาย

และเรียนรู้มีความสุขจนประสบความสำเร็จในการเรียน 2) กิจกรรมเสริมหลักสูตร ฝึกปฏิบัติจากงานบ้าน (5 ห้องชีวิตเนรมิตนิสัย) และกิจกรรมลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ เป็นต้น นอกจากนี้การเรียนการสอนเน้นการพึ่งตนเอง เมื่อเด็กยังไม่สามารถหาเงินเลี้ยงชีพได้ด้วยตนเองก็ควรตระหนักถึงความประหยัด พอเพียง อยู่ง่าย กินง่าย มีมารยาทชาวพุทธหลักศีล 5 ทิศ 6 และสุจริต 3 มีความรับผิดชอบ และมีจิตอาสาช่วยเหลือสังคมได้ในระดับหนึ่ง การวัดและการประเมินผล ตามหลักภavana 4 ประการ ได้แก่ 1) ด้านกายภavana ว่ามีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุ เช่น การกิน การอยู่ การบริโภค การใช้สอย การดูแลการฟังว่าเป็นอย่างไร 2) ด้านสัทภavana ว่ามีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้านสังคม การอยู่ร่วมกับผู้อื่นว่าเบียดเบียนเขาไหม ก่อความเดือดร้อนแก่คนอื่นไหม ทำร้ายเขาไหม ละเมิดเขาไหม หรืออยู่ร่วมกับเขาได้ดี มีความสัมพันธ์ที่ดีงาม เกื้อกูล 3) ด้านจิตตภavana ว่าจิตใจเป็นอย่างไร ทั้งความรู้สึก อารมณ์ คือ สภาพจิตใจ ความสุข ความทุกข์ ความเข้มแข็ง มีคุณธรรม 4) ด้านปัญญาภavana ว่าเด็กมีความเข้าใจ รู้จักคิด มีเหตุผล รู้จักแสวงหาความรู้ สามารถสร้างอัตลักษณ์ให้แก่ผู้เรียนเมื่อจบหลักสูตรการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ดังต่อไปนี้

- 1) เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีวินัย เคารพ อดทนและพยายามทำสิ่งต่างๆ ให้ดีกว่าเสมอ
- 2) มีความเข้าใจและเห็นคุณค่าของการดำรงอยู่ของตนเองอย่างหนึ่งเดียวกันกับสรรพสิ่ง
- 3) ประทับใจคุณค่าและความงามของธรรมชาติและสิ่งรอบตัว
- 4) เปี่ยมด้วยรักมีจิตเอื้ออาทร แบ่งปันต่อสรรพสิ่งทั้งมวล และมีจิตสาธารณะ
- 5) รักการเรียนรู้และเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต (Long Life Learning)
- 6) ปรับตัวได้ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงและมีความแตกต่าง
- 7) สามารถสื่อสารได้ทั้งภาษาอังกฤษ และภาษาจีน
- 8) คิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาด้วยหลักอริยสัจ 4
- 9) มีบุคลิกภาพดี สะอาด มารยาทงาม
- 10) มีความเป็นผู้นำ และกล้าหาญทางจริยธรรม



แผนภูมิที่ 1 รูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย เน้นการพัฒนาศักยภาพความเป็นมนุษย์ให้ถึงพร้อมด้วยศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งการประยุกต์ใช้ความรู้ทางพระพุทธศาสนากับผู้เรียนระดับประถมศึกษา เป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาด้านจิตใจ อารมณ์ หรือจิตพิสัย (Affective Domain) ของผู้เรียน ไปพร้อมๆ กับการบรรลุเป้าประสงค์ของหลักสูตรคือเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โรงเรียนจึงเป็นแหล่งบ่มเพาะคนดีให้แก่สังคม

หลักสูตรเชิงพุทธบูรณาการ เป็นหลักสูตรบูรณาการ สอดคล้องกับงานวิจัยของวัฒน์ย์ ปานจินดา (Wuttanee Panjinda, 2009) เนื้อหาควรสอดแทรกความเข้าใจในตนเอง สังคม ธรรมชาติ ความงาม ทักษะ และการฝึกสมาธิ

การบริหารจัดการหลักสูตร มีดังนี้ 1) ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ห้องเรียนในแต่ละห้องเรียนมีนักเรียนจำนวนประมาณ 25 คน ครูเป็นกัลยาณมิตร สอนนักเรียนให้รู้จักคิด รู้จักสร้างจินตนาการ และเรียนรู้อย่างมีความสุข ครูเป็นแบบอย่างให้แก่ นักเรียน ผู้ปกครองเข้ามาร่วมจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน 2) ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง องค์กรเอกชน และชุมชน สร้างความตระหนักและศรัทธาในโรงเรียนที่ทำหน้าที่ให้การ “บ่มเพาะคนดี คนเก่งและมีความสุข” ให้เป็นจริง ใช้หลักปัญญาภิธรรม 4 (Phra Prom Khunaporn P.A Payuto, 1998) โดยมีกัลยาณมิตรดี ครูอาจารย์รักและเมตตาต่อเด็กนักเรียน และเด็กนักเรียนรักและศรัทธาครู สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผ่องลักขณ์ จิตต์การุญ (Jitgarun, 2000) สิทธิพงศ์ ห่วงแก้วพราย (Hungseawpray, 2002) และสุปรียา ชีรสิรานนท์ (Therasiranon, 2013) ที่ว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิได้แก่ การมีกัลยาณมิตรที่ดีซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก และการรู้จักพิจารณาวิเคราะห์ข้อมูลใช้โยนิโสมนสิการอันเป็นปัจจัยภายในของผู้ปฏิบัติเองเป็นพื้นฐาน และวัฒน์ย์ ปานจินดา (Panjinda, 2009) กล่าวถึงปัจจัยหลักในการจัดการศึกษา คือครูเป็นกัลยาณมิตร ปัจจัยสนับสนุนคือ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนการสอนเชิงพุทธบูรณาการ จากการบ่มเพาะคุณธรรมให้กับเด็กนักเรียนพบว่า นักเรียนบริหารเวลาเป็น ทั้งเวลาเรียนรู้ เวลาว่างกิจกรรม ปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ ขัดเกลากิเลส จากการให้ทาน รักษาศีล และเจริญภาวนาสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาพวงศักดิ์ ธรรมวิสุทธิเมธี (Phramaha Phayungsuk Dhammavisutthimate, 2011) และทวิศักดิ์ ทองทิพย์ (Tongthip, 2012) ได้กล่าวถึงการพัฒนาบุคลิกที่สมบูรณ์ตามแนวพุทธศาสนา ตามหลักไตรสิกขาที่ต้องพัฒนาบุคลิกให้รู้จักคิดเป็นว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ สิ่งใดเป็นประโยชน์ สิ่งใดมิใช่ประโยชน์ (Phra Dhampidok P.A Payuto, 2000) รู้จักทำสิ่งที่ไม่เป็นสาระให้เป็นสาระ ปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ดีและสอดคล้องกับงานวิจัยของพระศักดิ์ดา วิสุทธิญาณ (Phra Sukda wisutthiyano, 2007) การพัฒนาเด็กนักเรียนเน้นทุกมิติของความเป็นมนุษย์ทั้งมิติทางกาย มิติทางสังคม มิติทางจิตใจ และมิติทางปัญญาตามหลักภาวนา 4 เพื่อให้พึ่งตนเองได้แล้วมีจิตใจงามช่วยเหลือผู้อื่น ช่วยเหลือสังคมตามกำลังและความสามารถของตน

ตัวชี้วัดความสำเร็จอยู่ที่ได้คุณลักษณะของเด็กที่ไม่ขี้เกียจ ไม่ขี้โกง ไม่ขี้้อจฉฉา ไม่ขี้้อัว ฟังตนเองได้ มีความรับผิดชอบ บริหารเวลาเป็น เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้ถึงพร้อมด้วยปฏิรูปเทส 4 ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรม 5 ห้องชีวิต เนรมิตนิสัย ใช้หลักปัญญาคุณธรรม 4 (P.A Payuto, 2000) ส่งเสริมให้นักเรียนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น สอดคล้องกับความคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (P.A Payuto, 1998)

สรุป

รูปแบบการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยควรเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สามารถบูรณาการได้กับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยมีกิจกรรมที่ฝึกปฏิบัติจริงทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ให้ผู้เรียนกิน อยู่ ดู ฟังเป็น คิดเป็นโดยเน้นทักษะการคิดแบบอริยสัจ 4 ผ่านโครงงานคุณธรรมทั้งในระดับห้องเรียนและระดับโรงเรียน เน้นการนั่งสมาธิ 5-10 นาทีก่อนเรียน เน้นการรักษาศีล 5 และมีพรหมวิหาร 4 เป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันด้วยปัญญา คุณธรรมที่เด่นชัด ได้แก่ ครองตน ครองคน ครองงานและมีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ทิศทางในอนาคตของโรงเรียนส่งเสริมคุณธรรม ควรมีหลักสูตรเชิงพุทธบูรณาการ มีการบริหารจัดการหลักสูตร และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงพุทธบูรณาการ ดังนี้

- 1) โรงเรียนเป็นแหล่งบ่มเพาะคนดี สังคมร่วมสร้างคนดี สร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์
- 2) โรงเรียนเน้นฝึกฝนทักษะ เช่นทักษะทางภาษา ทักษะการคิดคำนวณ ทักษะการคิด ทักษะในศตวรรษที่ 21 เป็นต้น ให้มีความรู้ ความสามารถที่จะประกอบอาชีพสุจริตได้
- 3) ส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งเมตตา ได้แก่ จิตสาธารณะ
- 4) ส่งเสริมและสร้างวัฒนธรรมทางปัญญา เป็นอยู่ด้วยปัญญา มีเหตุ มีผล และไม่หลงงมงาย
- 5) ครูต้องมีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีคุณธรรม มีความสามารถในการสอน สอนลูกศิษย์ด้วยใจ ดังนั้นกระบวนการคัดสรร และกระบวนการพัฒนาด้านคุณธรรมควรมีต่อเนื่อง
- 6) กิจกรรมการเรียนการสอนที่สนุกสนาน เรียนเข้าใจ รู้เป้าหมายของการเรียน
- 7) สอนให้ทำสมาธิ สอนวินัยชาวพุทธ และมารยาทชาวพุทธ
- 8) สอนให้รู้เป้าหมายของการเกิดมาเป็นมนุษย์เพื่ออะไร ให้เชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม และการอยู่ร่วมกันโดยมีศีลเสมอกัน
- 9) ใช้การประเมินผลหลากหลาย



2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิธีการสอนเชิงพุทธบูรณาการที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสุขและสอดคล้องกับโลกสมัยใหม่

References

- Hunggeawpray, S. (2002). *Satisfaction of students of Eastern Technology School (E.Tech) towards private universities that offer undergraduate degree*. (Master's thesis) Graduate School, University of the East. Chon Buri.
- Jitgarun, P. (2000). *Teaching factors that promote learning enrichment for students in communication program*. Rajabhat Institute Northern Region (Master of Arts Thesis). Graduate School: Rajabhat Pibulsongkram University. Lop Buri.
- Jongsathityou, J. and Sukhapirome, R. (2007). *The research report on the characteristics and processes of cultivating the moral and ethics of different countries*. Bangkok: Prigwhan Graphic.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitaka* . Bangkok: MCU Press.
- Ministry of Education. (2008). *Core Curriculum for Basic Education B.E. 2551*. Bangkok: Printing House, Agricultural Cooperative Federation of Thailand.
- P.A Payutto. (2000). *The essence of Buddhism*. Bangkok: Religion Publishing House.
- P.A Payuto (1998). *Study development tools also need to be developed*. (2nd edition). Bangkok: Dharma Foundation.
- _____. (2009). *Siam Three-tri to bright future: The study of Thai Buddhist way*. (3rd edition). Bangkok: Beautiful print.
- Phra Sukda Wisutthiyano (Morada). (2007). *Human Resource Development in Buddhism* (Philosophy thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ayutthaya.
- Phramaha Phayungsuk Dhammavisutthimate (Sophasay). (2011). *A Complete Human Analytical Study in Buddhist Philosophy* (Master Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

- Therasiranon, S.. (2013). *Study of the learning process in Theravada Buddhism*. (Doctor of Philosophy thesis) Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Ayutthaya.
- Tongthip, T. (2012). *Analytical study of the Three Senses*. (Doctor of Philosophy thesis) Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Wasee, P. (2007). *New learning. To get out of the crisis*. Bangkok: together with help.
- _____. (2007). *The education system that solves the misery of the whole earth*. (2nd ed.) Nakhon Pathom: Center for Intellectual Wisdom Mahidol University.
- Wuttanee Panjinda. (2009). *Thai Buddhist University Model*. (Doctor of Philosophy thesis) College Siam University.
- Wayada Lalittanapatr. (2017). Buddhist Method in Home School. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 2(3), 1-12.